

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Prima Controversia. An verbum diuinum procedat ex cognitione essentiae,
personarum & creaturarum: an autem ex cognitione solius essentiae?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

lib. 15. de
ori. c. 14. pa-
rum à prin-
cip. rom. 3.
98.

Ad Quintum dicendum, quod eo modo quo scientia Dei est non entium, & verbum Dei est non entium, quia non est aliquid minus in verbo Dei quam in scientia Dei, ut Aug. dicit. Sed tamen verbum est entium, ut expressum & factum, non entium autem ut expressum & manifestatum, &c.

Sensus quaesiti.

HIC QVAERITVR secundarium significatum, siue connotatum huius nominis verbum, prout de Deo dicitur; hic vero est respectus ad creaturas. In quo quaesito duo sunt obseruanda. Primum est, hic non quaeri vtrum res quae est verbum, nimirum secunda persona Trinitatis, respiciat creaturas! sed, vtrum res illa diuina, ut verbi nomine significatur, respiciat creaturas, quas non respicit, ut significatur nomine filij, aut imaginis? Secundum est, hic S. Tho. loqui de verbo, ut est perfecta similitudo expressa diuinæ essentiae, & consequenter secundum omnia in ea quocunque modo contenta; quod est loqui de verbo quo ad eius totale significatum; de quo infra in responsione ad quartum.

Forma Textus.

AD QVAESITVM respondet S. Thom. tribus conclusionibus gradatim ordinatis, secundum maiorem communitatem.

PRIMA quae est omnium communissima, talis est. In verbo importatur respectus ad creaturas. Probatur. Verbum mente conceptum est representatiuum omnis eius, quod actu intelligitur: sed Deus intelligendo se intelligit omnem creaturam; ergo in verbo importatur respectus representatiui ad omnem creaturam, tanquam representatam.

SECUNDA CONCL. Verbum Dei est expressum Patris, & creaturarum. Probatur ex eodem principio. Verbum Dei est representatiuum & expressiuum omnis eius, quod actu intelligitur; sed Deus vno actu se & omnia intelligit; ergo vnicum verbum eius est expressiuum non solum Patris, sed etiam creaturarum. Maior probatur; quoniam in nobis sunt diuersa verba secundum diuersa quae intelligimus, ergo.

TERTIA CONCL. Verbum Dei eius, quod est in Deo Patre, est expressiuum tantum: creaturarum vero est expressiuum & operatiuum. Probatur dupliciter. Primo. Scientia Dei est Dei quidem cognitio tantum, creaturarum autem cognitio tantum & factiua; ergo & verbum Dei, eius quod est in Patre &c. Secundo probatur auctoritate psalmi. 32. quo ad secundam partem: Dixit & facta sunt: quibus verbis significatur in verbo importari rationem factiua eorum, quae Deus facit.

Expositio Textus.

FERRAR. in 4. contra gent. cap. 13. §. Ad cuius euidentiam, luculenter explicat sensum & probationem secundae & tertiae conclusionis. Reliqua vero, quae ad huius litterae explicationem videntur esse necessaria, examinabuntur inferius in specialibus controuersijs.

In Responsi. ad 1. aduerte, essentiale adiunctum notionalis, prout scilicet eo notionali quodam modo modificatur & contrahitur, proprium esse personae, cuius est illud notionale. Nam, ut ait hic S. Doct. sicut proprium est filio, quod sit filius: ita proprium est ei, quod

sit Deus genitus vel creator genitus.

Circa. responsi. ad 4. ut intelligas, quomodo nomen idae sit impositum ad significandum respectum, vide quae supra diximus q. 15. a. 2. controu. unica, de formali significatione idae; ubi conciliauimus dicta D. Thom. Quibus adde, relationem ad creaturas non esse de intellectu, siue ratione formali verbi diuini; quod optime potest intelligi cum solo respectu ad per se primo obiectum, quod essentia.

Circa Responsionem ad quintum vide quae supra diximus q. 14. a. 9. in expositione litterae.

PRIMA CONTROVERSIA.

An verbum diuinum procedat ex cognitione essentiae, personarum & creaturarum: an autem ex cognitione solius essentiae?

PRIMA sententia est Scoti, quam referunt Cai. & alij S. Th. interpretes super hoc articulo, & explicat Rada contr. 11. Consistit autem in quatuor propositionibus hanc opinio. Prima eius propositio est: Verbum non producit de cognitione essentiae, nec ut principio quo, nec ut productione, sed immediate à memoria fecunda Patris per actum dicendi, cognitione aliqua non concurrente: licet cognitio essentiae diuinæ presupponatur. Ex quo deducit Rada falsò tribui Scoto à Cai. & alijs, quod asserat verbum produci de cognitione essentiae: fatetur tamen cum Ferrarienti in 4. contra gent. cap. 13. cum d. ci. mus verbum diuinum de scientia Patris originari, intelligendum esse, accipiendo scientiam Patris per modum actus primi, non autem per modum actus secundi; nec alium sensum Scoto tribuit Cai. Secunda eiusdem sententiae propositio. Cognitio diuinæ essentiae, non tamē creaturarum, praesupponitur productioni verbi: sed vtramque processionem scilicet verbi & amoris consequitur in Deo cognitio creaturarum; quoniam diuina essentia in ratione obiecti mouet primo diuinum intellectum ad cognitionem essentialem: secundo mouet ad dilectionem sui infinitam: tertio ad productionem notitiae genitae, quae est verbum: quarto ad productionem Spiritus S. vltimo ad cognitionem creaturae & productionem eius in esse cognito. Tertia eiusdem propositio; Esse obiectiui lapidis non praecedit cognitionem diuinā, sed per eam producit, quod esse obiectiui est esse diminutum & secundum quid, non reale sed rationis. Vltima propositio. Cognitio intuitiua diuinarum personarum ad proprias earum subsistentias terminata, non presupponitur ad verbi productionem: nec ex cognitione intuitiua nascitur, immò nec ex cognitione essentiae procedit: Quae singula dicta multis argumentis Rada confirmat, ex quibus nos inferius ea, quae Thomisticae veritati sunt aduersa diluimus.

His adde Scotum in 1. dist. 32. q. 1. ad vltimum affirmare verbum sic procedere de scientia solius essentiae, ut non procedat tanquam verbum personae, nisi concomitanter; quia scilicet coniuncta est essentiae necessario: & in 2. dist. 1. q. 1. a. 2. & quolib. 14. §. Hic intelligendum est, ait verbum procedere ex sola cognitione obiecti primarij. Et cum in 1. dist. 27. q. 3. dicat personas non pertinere ad primum obiectum diuinæ visionis, sequitur de mente Scoti verbum non procedere ex cognitione diuinarum personarum formaliter. Eandem sententiam Scoti

P 3

qua

quo ad cognitionem creaturarum paulò subtilius explicat Vasquez *disp. 143. cap. 2.*

Valentia duo dicit. *Primum.* Verbum procedit ex cognitione omnium. *Secundum.* Verbum procedit ex cognitione creaturarum quo ad existentias. Quam sententiam ut probabilem sequitur quidam modernus Thomista in *defensionibus suis Theologicis super hoc art.*

Vasquez dicit quinque. *Primum.* Essentia & attributa comparantur cum verbo Dei, sicut principium illius non producat, sed intelligibile per modum obiecti: hoc est, per quorum cognitionem nostro modo intelligendi per se procedit. *Secundum.* Negari non potest verbum procedere per intuitivam cognitionem & scientiam, quæ circa duas personas, patris nimirum & ipsius verbi, tanquam circa obiectum per se necessarium versatur. *Tertium.* Spiritus S. nō potest comparari ut obiectum per se requisitum ad productionem verbi. *Quartum.* Spiritus S. procedit etiam amore sui, sicut verbum sui cognitione. *Quintum.* Verbum non procedit per cognitionem creaturarum formaliter, nec ad illius productionem ullo modo creaturæ se habent ut principium intelligibile, sed ex sola cognitione essentia & personarum iam dicta producit.

Suarez *lib. 9. de Tri. ca. 4. & seq.* suam sententiam explicat nouem propositionibus. *Prima.* Verbum procedit ex cognitione omnium absolutorum & attributorum quæ in Deo sunt formaliter. *Secunda.* Verbum diuinum per se procedit ex cognitione totius Trinitatis, omniumque relatiuorum simul cum absolutis. *Tertia.* Verbum procedit ex cognitione personarum primariò ex parte actus, secundariò autem ex parte obiecti. *Quarta.* Nullo modo admittendum est verbum esse principium suæ processionalis, aut Spiritus S. esse principium productionis verbi. *Quinta.* Paternitas in Patre non concurrat nostro modo intelligendi per modum obiecti motiui, seu speciei intelligibilis ad eam cognitionem, qua producit verbum. *Sexta.* Verbum procedit ex cognitione intuitiva omnium personarum. *Septima.* Verbum procedit ex scientia simplicis intelligentie creaturarum possibilem. *Octaua.* Verbum diuinum non procedit ex scientia creaturarum existentium ut sic, seu ex scientia visionis, aut libera vel contingente, ut talis est. *Nona.* Verbum diuinum non procedit ex scientia media.

Pesantius duo dicit. *Primum.* Verbum diuinum procedit non tantum ex cognitione essentie diuinæ, sed etiam ex cognitione diuinarum personarum. *Secundum.* Verbum diuinum non procedit ex cognitione naturali, aut libera creaturarum.

Ferrariensis in *4. cont. gent. cap. 13.* affirmat verbum Dei procedere de scientia diuinæ essentie, personarum & creaturarum: ita tamen ut prius secundum nostrum modum intelligendi actus diuini intellectus terminetur ad verbum tanquam eius productio, quam terminetur ad diuinam essentiam & ad creaturas, tanquam ad res intellectas.

Molina priorem partem admittit, posteriorem negat cum Valentia: & addit notitiam illam quam Pater habet in illo priori de Filio & Spiritu S. non esse abstractiuam & simplicis intelligentie sed visionis.

Zum *hic disp. 1.* quatuor dicit. *Primum.* Verbum ex vi suæ productionis procedit ex cognitione essentie & personarum & creaturarum omnium, quæ eminenter continentur in Deo. *Secundum.* Verbum diuinum procedit ex intuitiva cognitione es-

sentie diuinæ & personarum. *Tertium.* Quando dicitur, quod verbum diuinum procedit ex cognitione omnium creaturarum, intelligendum est non de scientia simplicis intelligentie. *Quartum.* Nullo modo dicendum est, quod verbum procedat à creaturis ut cognitis, quod idem affirmat Bannes, etiam loquendo, de personis.

D. Thom. *hic*, & expressius *a. 1. huius q. ad 3.* docet verbum Dei natum esse ex omnium cognitione, quæ sunt in scientia Patris, scilicet essentie, personarum & omnis alterius simplicis intelligentie, non autem visionis, ut exponit Caiet. addens Deum Patrem prius intelligere quicquid naturaliter relucet in diuina essentia, quam producat verbum: ita tamen ut verbum principaliter exprimat essentiam & secundariò creaturas: sicut Deus intelligit principaliter suam essentiam & secundariò creaturas, prout dictiones illæ *principaliter & secundariò* idē significant, quod in se & in alio. Nam creaturas intuetur Deus nō in seipsis primò sed in essentia sua; seipsum autē suæ suam essentiam intuetur in seipso. Sententiam hanc D. Tho. sequuntur Capr. in *1. dist. 27.* & alij Thomistæ communiter.

Sexta S. V. T. huius controuersie partes præcipuæ. *Prima.* de cognitione obiectiva personarum in Deo procedentium, scilicet filij & Spiritus S. *Secunda.* de modo cognitionis passivæ suæ obiectivæ duarum personarum scilicet filij & Spiritus S. an scilicet ea cognitio sit visionis aut simplicis intelligentie. *Tertia.* de cognitione creaturarum. *Quarta.* de eodem modo cognitionis quo ad creaturas. *Quinta.* de ordine cognitionis & productionis verbi. *Postrema.* de modo loquendi, an scilicet dici possit verbum procedere ex se ipso & Spiritu S. vel creaturis ut cognitis vel ut obiectis primarijs aut secundarijs, aut etiam ut principijs productionis. De quibus omnibus ita distinctè & ordinatè differendum est, ut ex singulorum veluti membrorum congrua dispositione, perfectum eius, quam institimus, controuersie corpus exurgat.

Cum duo sint in Deo formaliter existentia, nimirum absoluta & relatiua realia, siue sint personarum constitutiva siue distinctiva tantum, siue etiam ipsæ personæ diuinæ constitutæ; absoluta verò sint essentia & attributa; summa est Scholasticorum consensus verbum ex omnium absolutorum cognitione procedere; quamvis in modo loquendi videatur Scotus & eius discipuli à nobis dissentire. Cuius veritatis est præcipua ratio; quia primarium obiectum intelligentie diuinæ, qua verbum procedit, est ipsa diuinitas formaliter continens essentiam & attributa. Igitur necesse est productionem verbi diuini esse primariò ex cognitione essentie & attributorum. De paternitatis etiam siue Patris notitia nulla, nisi apud Scotum, potest esse dubitatio, quin ex ea sicut ex absolutorum intelligentia procedat verbum; quod etiam in textu perspicue docet S. D. De relationibus autem filiationis & processionalis, aut etiam de personis per eas constitutis, an scilicet ex earum cognitione procedat verbum, nonnulla dissensio est. Scotus enim vniuersaliter negat: Vasquez cum communi consensit, præterquam in relatione siue persona Spiritus S. de cuius notitia negat produci verbum.

Vtriusque tamen sententie falsitatem euidenter ostendit superius adducta ratio, qua probatur secunda conclusio; cuius efficacitatem indicat Caietā discurrens: Verbum per se & necessariò procedit non ex qualicunque cognitione deitatis siue

Resolutio.
Verbum procedit ex cognitione essentie & attributorum personarum, non solum prout est simplex intelligentie, sed etiam prout est visio.

siue essentia diuina, sed ex comprehensione A
eiusdem; at comprehensio deitatis notitiam in-
cludit essentia, personarum & omnis intelli-
gibilis, ergo &c. Maiorem relinquit vt notam
Minorem vero probat; quia essentia diuina for-
maliter & obiectiue comprehendit omne in-
telligibile. Deinde probatur ex supradictis q. 28.
ar. 2. contr. 1. ubi definitum est cum D. Thom. &
Caietan. diuinam essentiam & relationes illi
comparatas secundum se vniam esse rem & rati-
onem formalem simplicissimam, altiore rem re-
absoluta & relatiua, & vtramque realiter & for-
maliter continentem. Sic igitur argumentor: Cog-
nitio rei comprehensiuam rem ipsam cognitam B
totaliter attingit, secundum omnem eius realita-
tem, modum & rationem formalem intrinsecam
& quidditativam; at relationes & personae per
eas constitutae secundum se pertinent ad vniam &
simplicissimam realitatem & rationem formalem
simplicissimam deitatis; igitur cognitio com-
prehensiuam deitatis notitiam includit essentia &
relationum subsistentium siue personarum.
Maior huius argumenti patet ex definitione
comprehensionis superius explicata q. 12. a. 7.
Minor probata est in dicta controuersia. Maior au-
tem principalis argumenti probatur primo ex
D. Th. & Aug. hic ad 4. & 5. Verbum Dei vnum
tantum est; nec aliquid minus est in verbo Dei,
igitur verbum Dei per se & necessario procedit C
ex cognitione comprehensiuam deitatis; alioquin
aliquid minus esset in verbo Dei, quam in scien-
tia Dei; nec verbum esset adequatum diuinam cog-
nitioni; nec esset vnum tantum sed plura. Secun-
do. Verbum Dei procedit ex cognitione perfe-
ctissima Patris; hac vero necessario est com-
prehensiuam; ergo &c. Tercio. Verbum ex vi paternae
cognitionis procedit simpliciter infinitum; er-
go per se & necessario procedit ex cognitione
comprehensiuam. Praeterea sic impugnatur opinio-
nes praedictae: Pater se ipsum cognoscit vt geni-
torem & spiratorem, & ex hac cognitione
producit verbum: at seipsum non potest vt D
genitorem & spiratorem cognoscere, nisi simul
cognoscat filium & Spiritum sanctum. ergo
&c. Et specialiter contra Vazq. argumentor.
Pater in eo signo quo verbum producit, cognos-
cit verbum non tantum vt verbum, sed etiam vt
spiratorem: ergo cognoscit etiam illius termi-
num, qui est Spiritus S. Antecedens probatur;
quia verbum non solum procedit vt verbum,
sed etiam vt spirator; at Pater in eo signo ver-
bum comprehendit; ergo cognoscit ipsum vt
spiratorem. Consequentia patet; quia spirator
relatiue dicitur ad spiratum: relatiue vero simul
sunt natura & cognitione. Sed miratur Vazq. hac
argumenta diluere, dicens cognitionem patris
non secundum omnem perfectionem realem
comparari cum filio, vt productionem illius, sed
secundum illam, quae respicit obiectum. & prin-
cipium per se filij vt filius est: talem autem non
esse cognitionem patris, quatenus ad spiritum
sanctum refertur, vel etiam ad spiratorem; qua-
uis filius vt spirator est, procedat per cognitio-
nem patris, prout terminatur ad notionem spi-
ratoris & ad personam Spiritus Sancti. Sed hec
E
solutio deficit multipliciter. Primo; quia eadem
ratione dici posset intellectionem patris esse fi-
lij productionem, quatenus est formaliter es-
sentia & attributorum cognitio; non autem vt
respicit patrem aut verbum. Quod vero sit ea-
dem ratio, probatur; quia eadem est omnino tri-
um personarum connexio cum essentia, tam in
ratione entis quam in ratione obiecti cognitio;

igitur Patris intellectio est verbi productio, pro-
ut respicit omnes aut nullam earum, sed solam
essentiam & attributa. Secundo: quia ordo ori-
ginis inter personas diuinas non attenditur nisi
penes hoc, quod vna est ab alia: non quia prius
natura sit vna aut intelligi debeat quam alia vt
etiam fatetur Vazq. ergo sicut Pater ex sui &
verbi cognitione generat verbum, ita etiam ex
cognitione spiratoris & Spiritus S. Tercio; quia
obiectum paterni intellectus est diuinitas prout
in se est iam autem diximus, diuinitatem prout
in se est, vnius esse rationis formalis indiuisibi-
lis intrinsece & quidditatiue continentis abso-
luta & relatiua: igitur ex horum omnium cog-
nitione per se & necessario procedit verbum: Vt
enim inferius ostendemus, cognitio Patris qua
verbum producit intuitiua est, ac proinde ob-
iecti rei cognitae prout in se est, & prout existi-
ter & non tantum obiectiue praesens est. Et quam-
uis Pater, secundum partialem aliquem concep-
tum siue concipiendi modum, prout scilicet in-
telligitur paternitate constitutus & nondum ex-
ercitatus relatus, intelligatur prior generatione fi-
lij, & consequenter ipsomet filio, & eadem rati-
one Pater & Filius intelligantur priores esse spi-
ritu S. vt ait S. Tho. infra q. 40. a. vlt. & explicat
Cai. 42. ar. 3. in respons. ad 2 nullus tamen est secun-
dum se siue realiter prioritatis ordo inter perso-
nas illas diuinas, aut earum processiones, & con-
sequenter nec obijciuntur paternae cognitioni;
igitur ex omnium simul cognitione procedit
verbum a Patre. Suarez loco allegato pluribus opi-
nionem hanc impugnat, & eius argumenta dissol-
uit. Zumel. in dicta disp. 1. multa producit argu-
menta pro nostra sententiae confirmatione.

SECUNDA controuersia pars modum obiecti-
uae cognitionis personarum inquit, an scili-
cet ea cognitio sit intuitiua an abstractiua, siue
an sit visionis aut simplicis intelligentiae. Cuius
dubitationis solutio perspicue patet ex dictis.
Nam si verbum procedit ex ea patris notitia qua
deitatem intelligit, prout in se est eadem reali-
ter & formaliter cu relationibus & personis, quae
est intuitiua cognitio; necesse est verbum proce-
dere ex intuitiua cognitione essentiae & persona-
rum. Et quamuis nostro modo intelligendi sit
prius secundum rationem persona patris, quam
generatio filij; & verbi productio, quam ipiritus
sancti processio; nihilominus a parte rei nulla
diuinarum personarum est altera prior natura aut
cognitione; sed ordo tantum inter eas est origi-
nis, scilicet a quo alius & qui ab alio. Simul igitur
in eodem instanti naturae intuetur Pater essentia,
seipsum, verbum & Spiritum S. vt existentes, vna
& eadem indiuisibili existetia, & eadem cognitione
producit verbum; & per actum voluntatis spirat a-
morem, solo existente inter eos ordine originis.
Quod autem Patrem vt personam prius existen-
tem, & verbum quasi futurum intelligamus a
patre cognosci, nostri causa intellectus infirmi-
tas & imperfectus modus intelligendi diuinas;
qualibet enim persona secundum se necessario
est & essentialiter existens & idem realiter & for-
maliter cum essentia diuina, quae idem est reali-
ter & formaliter quod existentia trium persona-
rum; ac proinde non potest secundum se siue
perfecte & quidditatiue absque existentia sui &
trium personarum cognosci; igitur necessario
cognoscitur Patre intuitiue, prout scilicet ordi-
ne iam dicto est in tribus existens; quamuis ea
cognitio non intelligatur a nobis in illo priori,
vt actum terminata ad filium aut Spiritum S.
ante completam generationem, & processionem:

2. Pars
controuersia

Contra
Vazquez

Vazquez
responsio.

Confutatio.

sed cōcipiatur vt notitia visionis in fieri, & quasi attendens ad terminum siue terminos: sed hæc est (vt dixit) nostra mentis infirmitas.

3. Pars controuersie. Verbum procedere ex cognitione creaturarum possibilium, hoc ipso quod procedit ex comprehensione diuine essentia.

TER TIA & quidem præcipua controuersie pars est: an verbum procedat ex cognitione creaturarum possibilium. Ad cuius euidentiam recolenda sunt ea, quæ latè supra diximus qu. 14. art. 5. controuersia 1. de viso in se ipso & de viso in alio; & de modo quo diuina essentia se ipsam & creaturas repræsentat. Ad rem verò præsentè illud præcipuè pertinet, nimirum, creaturas à Deo non in se ipsis obiectiue, sed in ipsa diuina essentia videri, vt in obiecto formali & adæquato, per eandem essentia per se primò repræsentato. Cognoscit itaque Deus se ipsum siue suam essentia primò creaturas autem secundariò. Qua loquendi forma, vt ibidem aduertimus, nullus etiam secundum nostrum modum intelligendi significatur ordo, quasi plurius actuum in diuina cognitione, quorum vno prius attingatur diuina essentia, & altero posterius creatura: sed vnus & idem actus significatur, quo simul Deus videt essentiam & creaturas: illam in se ipsa, has autem in essentia; dicimusque diuinam cognitionem prius ad essentiam, posterius autem ad creaturas terminari, ita vt dictiones illæ, prius & posterius ordinem denotent rerum cognitarum, non autem actuum cognoscendi. Non enim potest Deus se ipsum perfectè siue comprehensiue cognoscere nisi videat etiam creaturas eminenter in ipso comprehensas; alioquin non esset Deus ipsum esse per essentiam omnes essendi modos possibiles eminentissimè continens, igitur vna & eadem re & ratione perfectè cognitio Deum simul & creaturas attingit. Sed quia Deus in se ipso videtur vt primum obiectum: creatura verò in Deo repræsentatur & cognoscitur vt obiectum secundariū in primario: idèd cōmuniter dicitur diuinæ cognitionis actū prius ad essentiam, & posterius ad creaturas terminari; nō solum quo ad illud esse diuinum, quo creatura dicuntur in Deo creatrices essentia: verum etiam quatenus effectus quidam sunt à Deo producibiles. Non potest enim haberi potentia perfectè cognitio siue cōprehensio, nisi simul eodem actu tota latitudo intelligatur obiecti. Igitur non posset Deus suam omnipotentiam perfectè cognoscere, nisi simul intelligeret possibiles creaturas in eius omnipotentia clausas.

Responsio Vasquezij.

Sed resp. Vasq. c. 6. Patris notitiam non ideo esse comprehensiuam, quia simul cognoscit creaturas: sed ex eo potius, quod comprehensiuam est essentia, hoc habet (inquit) vt omnes creaturas possibiles cognoscere possit: non eodem gradu necessitatis & prioritatis cum ipsa essentia, sed cōsequenter & secundariò, sicut cū ipsa essentia cōparantur; sicut etiam ad rationem comprehensionis pertinet, vt Deus cognoscere possit decretum voluntatis suæ, & quæ in tēpore facere decreuit; nec tamen horum cognitio actualis requiritur, vt actu præcedat verbum; quia hæc multo posterius se habent quam verbi productio. Deinde ait omnipotentiam vt à nobis concipitur, intelligi non posse sine creaturis possibilibus; quia relatiue concipitur: sed quatenus (inquit) est in Deo est absoluta & comprehensiue cognoscitur sine tali ordine & absque eo, quod actu cum ea intelligantur creatura; sic enim nihil aliud est quam ipse Deus in se absolute perfectus. Sed hæc friuola sunt. Nam Patris notitia idèd comprehensiuam est formaliter, quia simul primum obiectum in se ipso, quod est essentia, & creaturas in ea vt secundarium obiectum contempletur:

Confirmatio.

quamuis causaliter, vt quasi formali ratione siue principio comprehensiuam dicatur diuina cognitio, eo quod diuinam comprehendat essentiam, vt potè quæ primum illius est obiectum, in quo videntur possibiles creatura. Et si namque ratio tota diuinæ cognitionis sit essentia, quæ illam etiā adæquat, vt immediatus & per se primò terminus: hoc ipso tamen, quod sic essentia cognitionem adæquat, creaturas comprehendit in ipsa repræsentatas; alioquin illius adæquatum aut per se primò non esset obiectum, sed latius extenderetur diuina cognitio, & creaturas æquè immediatè respiceret vt obiecta: & esset pluralitas & ordo actuum saltem secundum rationem intellectu diuino. Neque eadem aut similis est ratio de diuinæ voluntatis decreto, vel creaturis in tēpore producendis, quæ est de possibilibus: nam decretum diuinæ voluntatis & creatura per ipsum futuræ præintelliguntur à Deo cognita sub ratione possibilis per scientiam simplicis intelligentiæ: adèd vt sancito per voluntatē decreto creaturis in vniuerso productis, nulla diuinæ cognitioni fiat perfectionis accessio, sed quidam rationis tantum in ea concipiatur respectus ad eadem vt existentia, quæ prius obijciabantur vt possibilis. At in opinione Vasquezij, in hac parte Scotistæ; nulla prorsus supponitur in Deo creaturarum notitia: ac proinde concipitur tunc diuina cognitio vt nondum absolute perfectæ; cum verò deinceps fuerit ad creaturas extensa, debitum intelligentiæ accipere complementum: Et quamuis vt in Deo est omnipotentia cognosci aliqua ratione posset absque respectu ad creaturas possibiles, quod nec affirmo nec abnuo: qua ratione tamen in ea res vt fieri possibiles supereminenter continentur, absque earum cognitione comprehendi est impossibile; atque idèd vnicui actui paternæ mentis completo cognoscuntur essentia & creatura eoque procedit Verbum vniuersa cognita repræsentans.

Alia plura minoris ponderis argumenta in huius veritatis confirmationem recentiores accumulunt & præsertim Zumel. disp. 1. concl. 3. Suarez in allegato 6. cap.

QUARTA pars controuersie dubitationem affert de modo cognitionis creaturarum, ex qua diximus verbum procedere: an scilicet ea scientia sit visionis siue intuitiva & libera: an simplicis intelligentiæ siue abstractiua & naturalis? Nam quidam modernus Thomista in defensionibus suis Theologicis ad summam D. Tho. vtramque partem sustinet vt probabilem. Communis tamen est antiquorum & recentiorum Thomistarum sententia verbum in Deo procedere ex sola simplicis intelligentiæ notitia creaturarum. Probatur hæc veritas. Primò: Verbum diuinum procedit tamen ex ea cognitione, quæ necessariò est in Deo: sed talis cognitio est simplicis intelligentiæ, non autem visionis; ergo, &c. Maior probatur, quia processio verbi est naturalissima & summè necessaria, pertinens ad infinitam & naturalem perfectionem deitatis, vt superius ostendimus. Minor verò probatur; quia scientia visionis præsupponit liberum diuinæ voluntatis decretum, de productione creaturarum in esse reali. Nec obstat responsio prædicti moderni dicentis visionem creaturarum quo ad entitatem esse necessariam, quo ad obiectum verò liberam: & quod obiectum illud, prout est in Deo vt quasi in specie intelligibili, præcedit seipsum in se, & verbum in se; loquimur enim de scientia libera formaliter vt libera est, non autem materialiter aut secundum entitatem tantum: obiectum autem scientiæ libe-

4. pars controuersie. Verbum non ex scientia visionis creaturarum, sed ex notitia simplicis intelligentiæ præcedere, quæ sola præcedit verbum. Ratio.

Responsio.

Confirmatio.

tia libera, vt libera est, non prius intelligitur esse in Deo vt in specie intelligibili, quam in seipso aut quam sit verbum in se: quia obiectum visionis non est, nisi prout secundum actuale suam existentiam, ex libero diuinæ voluntatis decreto dependentem, in rerum natura terminat actum diuinæ cognitionis: quamuis priusquam existat in rerum natura, speciem habeat in Deo materialiter ipsum representantem, qua cognoscitur vt obiectum simplicis intelligentiæ per diuinam omnipotentiam producibile.

Ratio.

Ad huius evidentiam considerandum est, verbum diuinum ex vi suæ processionis habere, vt representet non solum creaturas possibiles, sed etiam futuras in quavis differentia temporis: non eadem tamen ratione siue modo verbum diuinum vi suæ processionis accipit à patre representatione rerum dumtaxat possibilem, & earum quæ futurae sunt. Nam illarum representationem formaliter accipit, harum verò scilicet futurarum, quamuis formaliter habeat, non accipit tamen vi suæ generationis, nisi fundamentaliter siue radicaliter: atque ideo non ex cognitione libera formaliter, sed materialiter tantum procedit in Deo verbum; sicut enim accipit verbum à patre virtutem spirandi formaliter, relationem autem spirationis actiue radicaliter: ita scientiam siue representationem naturalem formaliter, liberam verò radicaliter vi suæ processionis accipit à patre: quamuis habeat vtramque formaliter. Nam decreto diuinæ voluntatis emissio nulla in diuinæ cognitione aut verbi representatione facta mutatione aut addita perfectione, ex hoc ipso quod diuersum essendi modum recipiunt creaturæ scientia & representatione, quæ naturalis erat simpliciter, nouo rationis respectu fit libera, vt hic aduertit Zum. quem sequitur Suarez. Et eodem modo accipienda sunt, quæ pro hac eadem parte scribit Molina diss. unica in probatione 2. partis suæ conclusionis dicens Patrem non solum ea communicare filio, quæ generationem antecedunt, sed etiam ea, quæ in filio generationem consequuntur: vt spirare Spiritum S. creare & gubernare; Hac enim omnia non formaliter sed radicaliter tantum accipit à patre verbum vi suæ generationis: sicut etiam scientiam liberam creaturarum, vt ante diximus. Denique probatur eadem veritas: quia naturalia & necessaria liberis in Deo sunt ratione priora & subsistendi consequentia; processionales verò personarum in Deo maxime naturales ac summe necessariae sunt: decretum autem diuinæ voluntatis de rerum productione, quod est diuinæ scientiæ liberæ fundamentum, est omnino liberum; igitur prior est secundum modum intelligentiæ nostræ diuini verbi processio, quam liberum diuinæ voluntatis decretum: quod non communicatur à Patre formaliter verbo sub ratione decreti formaliter sed radicaliter siue materialiter tantum: sub ratione verò volitionis formaliter. Et ex his patet eorundem omnium confutatio, quæ modernus prædictus affert pro suæ sententiæ defensione.

Ratio.

S. pars con.

Ordo cognitionis ad verbum.

QUINTA pars controuersia est de ordine paternæ cognitionis ad verbi cognitionem: an. I. in patre sit prior verbi productio rerum cognitione, vel è contra. Cuius quæstioni solutio perspicue patet ex dictis; nam si de rerum possibilem, essentia diuinæ, ac personarum notitia sermonem habeamus, præcedere cognitionem in patre necesse est, ex qua procedat verbum, vt ostendimus. Si verò de creaturarum cognitione loquamur, quatenus videntur vt existentes: præcedit necessario verbi productio modo nostro intel-

ligendi in re fundato. Non enim producit à patre verbum, vt in eo veluti in obiecto expressè representante cognoscantur omnia, vt Ferrarius existimat: sed ex infinitate procedit diuinæ fecunditatis, vt latè probauimus in præcedentibus.

Ferr opinio rejicitur.

Iam verò superest POSTREMA controuersia pars de modo loquendi: an scilicet affirmari congruè possit verbum procedere ex seipso & Spiritu sancto, & creaturis, vt obiectis primarijs, aut secundarijs, vel etiam vt principijs productionis, sicut asseruit Vasq.

Non propriè dici verbū diuinum procedere ex se ipso & Spiritu S. & creaturis vt obiectis, aut principiis productionis: vni aut per se primo obiectum cū illius esse essentia, & personis.

Solutur hac dubitatio duplici præmissa distinctione. Prima est: Duplex potest à nobis intelligi paternæ cognitionis obiectum: Vnum vt cognitum præcise: Alterum vt cognitum simul & ratio cognoscendi. Ad primum pertinent diuinæ relationes, personæ & creaturæ in Deo visæ. Secundum autem est diuinæ essentia, quæ necum est obiectum à patre cognitum, sed est etiam ratio cognoscendi relationes ad intra personas & creaturas ob supradictam causam; quia scilicet essentia diuinæ est per se primò diuinæ mentis obiectum, in quo necesse est vniuersa cognosci. Et cum ratio cognoscendi causalitatem virtualem in Deo significet iuxta modum intelligentiæ nostræ, quæ causalitas diuinis relationibus & personis vt sic, & creaturis vt cognitis respectu diuinæ mentis & cognitionis minimè congruit: consequens est relationes, personas & creaturas vt cognititas, non esse principium quo illius cognitionis, qua verbum producit, & eadem ratione, neque ipsius verbi; igitur tale principium sola est essentia, quæ simul est obiectum paterni intellectus motuum & terminatum.

Duplex paternæ cognitionis obiectum.

Secunda distinctio, qua magis explicatur præcedens, est. Duplex in Deo cognitionis & verbi potest considerari principium: Alterum quod, & alterum quo. Non omne obiectum cognitum est principium quod, siquidem essentia diuinæ obiectum est à Deo præcognitum, quæ tamen non est principium quod cognitionis & verbi; sicut etiam in visione beatorum obiectum cognitum est essentia Dei, quæ tamen non est principium quod visionis eorum, sed est tantum principium quo. Non est igitur de ratione obiecti cogniti, quatenus obiectum cognitum est, vt ratione habeat principij quod respectu cognitionis; sicut non est de eius ratione, vt sit ipsum cognoscens in esse naturali. Illud igitur solum obiectum cognitum erit principium quod cognitionis & verbi, quod elicitiuum est cognitionis, & quod realiter à verbo productum distinguitur: quod soli Patri conuenit; non tamen sub ea ratione formali qua cognitus est, sed vt talis persona est, cui primò, id est, à se conuenit intellectio. Principium verò quo intellectio & verbi sola est essentia diuinæ vt obiectum à Deo primò cognitum, vt ante diximus: sola enim ipsa est obiectum motuum diuini intellectus, & eius species intelligibilis seipsam primò representans, deinde relationes, ac personas & creaturas: Nam neque Pater aut Filius aut Spiritus sanctus vel relationes earum constitutiue, aut pluribus communes rationem habent obiecti motui aut speciei intelligibilis respectu paternæ mentis & cognitionis: sed essentia sola, quæ species & ratio vnica est non tantum Patri, sed etiam Filio & Spiritui S. totius comprehensivæ cognitionis, quæ seipsos, relationes, essentiam & creaturas intelligunt; hæc enim sola formaliter loquendo, Dei perfectio est, tam naturalis quam intelligibilis: nec vlla, nisi ratione Deitatis, perfectio conuenit relationibus aut personis. Constat autem ad perfectionem Dei

Duplex in Deo cognitionis, & verbi principium.

for-

formaliter pertinere hoc, quod est habere rationem speciei & obiecti motui in intelligendo.

Ad quæsitum igitur DICO. PRIMO: Verbum non procedere ex seipso, aut Spiritu S. ut cognitis. Probatur: quia neque verbum, neque Spiritus S. habent rationem speciei, aut principij motui, & multò minus principij quod respectu paternæ cognitionis, aut verbi.

DICO SECUNDO, Verbum non procedere à Patre, ut obiecto cognito, eadem ratione: quamvis ab eo procedat ut dicente.

DICO TERTIO, Verbum non procedere à creaturis ut notis, quia nec creatura secundum se sunt obiectum motuum, aut species, vel causa speciei diuini intellectus: nec cognitio Dei quouis modo dependet à creaturis: & eadē ratione nullum prædictorum principium est productionis diuini verbi.

POSTREMO DICO, in bono sensu, quamvis minus aptè, dici posse verbum procedere à prædictis omnibus ut notis formaliter, id est, quia ratione nota sunt, id est, quoad id, quod est eis ratio cognoscendi: hoc verò est essentia; vel ut notis formaliter, id est, ex eorum cognitione. Et quoniam, ut in prædicta controuersia q. 12. notauimus, in quolibet obiecto non distinguuntur id quod habet rationem quod, & id quod habet rationem quo, quasi duos obiecta, quorum alterum sit primum, & alterum secundarium, sed ad vnius obiecti perfectionem vtrumque pertinet, ut videre est in singulis potentiarum & actuum obiectis; idcirco essentia diuina, quam rationem esse dicimus cognoscendi personas & relationes in Deo, non ponit cum illis in numero, ut essentia sit obiectum primum, personæ verò & relationes secundarium: sed vtrumque pertinet ad obiectum diuini & paterni intellectus primum; ac proinde verbum per se & primum producit ex cognitione relationum & personarum: non ea ratione tantum, quia ille actus intelligendi, quo producit verbum, habet essentialiter & per se primum quod sit cognitio non tantum essentia, sed etiam personarum, quod est produci per se primum per dictorum cognitionem ex parte actus, ut ait Suarez; verum etiam ex parte obiecti; quia scilicet æquè primum paterna cognitio terminatur ad essentiam, relationes & personas, ut ad rem maximè vnam secundum se realiter & formaliter, salua distinctione reali relatiua; Nam etsi diuina essentia modo nostro intelligendi sit ratio cognoscendi personas, atque ideo concipiatur ut obiectum per se primum intelligibile respectu personarum & relationum: vnum tamē & integrum obiectum ut quod constituitur ex essentia, personis & relationibus: ex cuius perfecta cognitione procedit verbum: Et ideo simpliciter enunciandum est verbum procedere ex cognitione diuinarum personarum tanquam ex obiecto primario simul cum essentia; Et consequenter etiam notionalē intellectionem Patris, qua generat verbum, sub se complecti personam Spiritus S. ut cognitam: non solum in primo modo dicendi per se, sed etiam in quarto sano modo intelligendo.

Relationes,
& persone
pertinent ad
obiectum
primum.

Contra easdem concl. argum. Vasquez probans Spiritum S. non posse comparari ut obiectum per se requisitum ad productionem verbi. PRIMò. Quia alioquin sequeretur verbum esse imaginem Spiritus S. Probat sequelam; quia nunc verbum est similitudo illius ipsius representans, cū sit verbum illius, & tunc insuper ab illo saltem ut obiecto procederet: At hoc satis est ad rationem imaginis; ergo &c. Probat minorem; quia licet imago debeat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamen sufficit si procedat modo intelligibili ut ab obiecto; ergo &c. Probatur hoc antecedens; quia si imagines arte depictæ imagines sunt hominum, quas representant, & tamen ab eis, ut ab obiectis modo intelligibili solum procedunt. Respon. nullam esse consequentiam. Ad eius probationem dico falsam esse minorem propositionem.

tus S. nec alio modo quàm in dictis tribus possibile est Deum subsistere & esse Deum: quamvis imperfecta nostre mentis intelligentia plures habeat intelligendi modos, tantæ rei secundum se minimè congruentes. Materiam hanc latius explicant Suarez in d. lib. 9. c. 3.

PRIMA CONCL. Verbum diuinum procedit ex noticia essentia, personarum & omnium relationum ad intra. Concl. si-
nes dedu-
ta, & pr.
bata.

SECUNDA CONCL. Verbum procedit ex intuitiua cognitione prædictorum omnium. sc. essentia, personarum & relationum.

TERTIA CONCL. Verbum diuinum procedit ex cognitione naturali, quæ est creaturarum possibilem.

QUARTA CONCLVS. Verbum diuinum non procedit ex scientia visionis, siue libera creaturarum.

QUINTA CONCLVS. Verbi productio procedit scientiam visionis creaturarum; subsequitur autem scientiam earundem naturalem.

SEXTA CONCL. Verbum diuinum non procedit ex seipso, aut Spiritu S. ut cognitis, ac principij processionis ipsius verbi propriæ, & absolute loquendo: & eadem ratione neque à Patre ut obiecto cognito, sed tantum ut dicente.

SEPTIMA CONCLVS. Verbum non procedit à creaturis ut cognitis.

OCTAVA CONCL. In bono sensu formaliter loquendo dici potest verbum procedere à personis, & creaturis ut cognitis. Hanc conclusionem significat hic Caiet. cū ait de mente D. Tho. verbum Dei natum esse ex omnibus, quæ sunt in scientia Patris. sc. essentia, personis & omni alio intelligibili simplici.

NONA CONCL. Verbum diuinum per se primum producit ex cognitione essentia, personarum & relationum, non tantum prout dictio illa per se primum tenet ex parte actus intelligendi, sed etiam prout se tenet ex parte obiecti.

VLTIMA CONCL. Notionalis intellectio Patris, qua generat verbum, sub se complectitur personam Spiritus sancti ut cognitam, non solum in primo modo dicendi per se, sed etiam in quarto sano modo intelligendo.

CONTRA 1. & 2. concl. sunt argumenta Radæ, qui us in dicta 11. controu. probare nititur secundum mentem Scoti & simpliciter, verbum diuinum procedere non ex cognitione, sed ex memoria secunda, per actum dicendi. Sed eius rationes & fundamenta superius q. 22. a. 1. copiose confutauimus. Cū autem memoriæ secundæ nomine fateatur se intelligere paternum intellectum, essentia ipsa diuina ut specie intelligibili actuatam, nihil in hac parte diuersum affirmat à sententia nostra.

Contra easdem concl. argum. Vasquez probans Spiritum S. non posse comparari ut obiectum per se requisitum ad productionem verbi. PRIMò. Quia alioquin sequeretur verbum esse imaginem Spiritus S. Probat sequelam; quia nunc verbum est similitudo illius ipsius representans, cū sit verbum illius, & tunc insuper ab illo saltem ut obiecto procederet: At hoc satis est ad rationem imaginis; ergo &c. Probat minorem; quia licet imago debeat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamen sufficit si procedat modo intelligibili ut ab obiecto; ergo &c. Probatur hoc antecedens; quia si imagines arte depictæ imagines sunt hominum, quas representant, & tamen ab eis, ut ab obiectis modo intelligibili solum procedunt. Respon. nullam esse consequentiam. Ad eius probationem dico falsam esse minorem propositionem.

solar.

sitionem. Ad cuius probationem negatur anteceden-
dens. Ad eius probationem negatur consequen-
tia: quia filius Dei, quod est verbum diuinum est
naturalis & substantialis imago Patris, ad quam
per se, & necessario requiritur similitudo in eadē
natura specifica secundum esse naturale: & natu-
ralis processio ab eo cuius est imago, vt ab acti-
uo principio producente; sola verò similitudo
in esse intelligibili aut representatiuo non suffi-
ciat absolutam & verè propriam rationem i-
maginis, qualem enunciamus de verbo Dei, cum
illum appellamus imaginem. Sed de hoc differe-
mus vberius in quaest. sequenti. Secundò dico fal-
sam esse maiorem propositionem quo ad secun-
dam partem, vt patet ex 6. conclu.

Obi. 2.

Secundò. Illud dicitur principium per se alicuius operationis aut cognitionis, quo posito ponitur & quo ablato auferitur in nostra intellectu-
ne; at ablato Spiritu S. & illius processione, hoc est non considerato à nobis, intelligimus nihilo-
minus integrè productum verbum à Patre vir-
tute sui intellectus, perfectum Deum, omni-
potentem, & cum alijs perfectionibus, quæ diuinæ naturæ tribuuntur; ergo Spiritus S. & processio illius intellecta non comparatur vt principium etiam secundum esse intelligibile, cum produc-
tione verbi. Minor probatur; quia generatio vt generatio intelligitur à nobis per se solum in quarto modo dicendi per se ad filiationem, & relationem verbi in diuina essentia terminari: rationem verò spiratoris consequenter in illo intelligimus. Vnde Græci negant filium esse spiratorem, & concedunt ipsum esse verbum Patris cum sua integra natura deitatis. Resp. primò hoc argumento probari sextam nostram conclusio-
nem; sed quatenus militat contra duas vltimas conclusiones, respondetur secundò negando mi-
norem. Ad probationem negatur assumptum: Nam generatio verbi diuini, vt generatio perfectissima, non solum terminatur ad filium, sed etiam ad spiratorem; est enim filius spirator ex vi generationis perfectissime, qua deitatis perfecta natura communicatur, quæ per se, ac necessario ratio spirandi est Spiritum S. per actum voluntatis, in quaui persona diuina repugnantem conditionem aut oppositam relationem non habente; consequitur igitur spirandi proprietates essen-
tiam non absolute, sed cum modo & conditione prædicta. Per quod diluitur replica quædam eiusdem expositoris.

Obi. 3.

Tertiò. Prius intelligitur verbum produci, quam ex eo procedat Spiritus S. ergo non con-
currit Spiritus S. vt obiectum cognitionis intuiti-
uæ, qua produciatur verbum. Resp. vt ante diximus, à parte rei nullum esse prioritatis ordi-
nē inter diuinas personas, aut processiones earū, sed ordinem tantum originis scilicet à quo ali-
us, & qui ab alio, qui non tollit similitatem se-
cundum se naturæ, & cognitionis; quamuis ex imperfecto modo nostro intelligendi concipia-
tur verbi generatio vt prior processione Spiritus S. Reliqua argumenta, quæ produci possent contra duas illas conclusiones, facilem habent solutionem ex dictis.

Obi. 1. cōt. 3. concl.

CONTRA 3. concl. multa produciunt, & solu-
unt argumenta Capr. Cai. Ban. & Zumel. Cō-
tra eandem concl. argum. Rada argumento Scoti. Primò. Sicut verbum procedit per actum intel-
lectus, ita Spiritus S. per actum voluntatis; ergo si verbum procedit vt verbum omnis intel-
ligibilis intellecti, similiter Spiritus S. vt amor omnis amabilis amati: sed hoc consequens est fal-
sum; ergo &c. Fallitatem consequentis probat

A primò; quia ex eo sequitur Spiritum S. ex vi suæ processioneis esse amorem creaturæ sicut essentia. Secundò; quia sequitur, vel Deum necessario amare creaturas, vel Spiritum S. non necessario spirari; quorum vtrumque est falsum. Resp. nul-
lam esse consq. quia Deus necessario cognoscit creaturas, & earum cognitio Deo est connatura-
lis; at non amat eas necessario, sed liberè: Ita re-
spondent Cai. Ban. & Zumel. qui latè & eruditè explicat vim responsionis impugnata priori re-
sponsione Caietani vt minus apta; cuius nos probabilem sensum aperiemus inferius. Videndus est Ferrar. in dicto c. 13. vbi tertiam addit respō-
sionem minimè tamen aptam.

C Sed hanc responsionem sic arguit Rada. Quia-
uis Deus amore efficaci nō diligit creaturas pos-
sibiles, sed merè liberè, diligit tamen eas neces-
sario amore complacentiæ, quo ad esse intelli-
gibile, & possibile earum; gaudet namque neces-
sario, quòd tale esse in sua essentia habeant; Ergò Spiritus S. ex creaturarum amore necessario pro-
cedet, cuius oppositum affirmat responsio. Se-
cundò. Sicut amor essentia sine amore creatura-
rum est perfectissimus: ita cognitio essentia sine cognitione creaturarum est perfectissima. Ergò &c. Antecedens probatur quia sicut crea-
turæ nihil bonitatis intensiue addunt diuinæ bonitati: ita nec aliquid entitatis & intelligibi-
litis addunt intensiue diuinæ entitati & essen-
tia; Ergò. &c. Probatur hoc antecedens; quia diuina essentia est obiectum infinitum intensi-
uè, etiam si creatura aliqua non esset possibilis; Ergò cognitio ei adæquata intensiue, infinita e-
rit intensiue; quia cognitio & obiectum commē-
surari debent. Resp. ad primum admittendo to-
tum argumentum. Vtenim supra docuimus qu. 20. a. 2. contra Suar. quamuis Deus absolute lo-
quendo non diligit creaturas possibiles, diligit tamen eas secundum quid, quatenus earum vult bonitatem in esse possibili. Nec in responsione negatur ex tali amore necessario procedere Spi-
ritum S. sed ex amore simpliciter; in quo sensu possunt accipi verba Caiet. dicentis parem esse rationem de re intellecta in Deo, & de re amata

Replica. 1.

2.

Solut. pri-
mæ.

D in Deo: quatenus scilicet est præcisè possibilis in actiua Dei potentia. Ad secundum negatur an-
tecedens loquendo de amore simpliciter: non e-
nim est eadem ratio. Ad probationem negatur consequentia; quia licet creaturæ nihil essentia Dei perfectionis adiungant: diuinæ tamen co-
gnitionis perfectio, qua suam comprehendit es-
sentiam secundum omnem eius gradum, & vir-
tutem, possibilitium creaturarum necessario co-
gnitionē includit, vt perspicue declarauimus, & efficaciter ostendimus in tertia parte huius cōtro-
uersiæ. Præterea falsum est diuinam essentiam fore infinitam intensiue, si nulla esset creatura pos-
sibilis; nam propriè loquendo possibiles verè, & realiter sunt creaturæ per actiuam Dei potētiam, qua à Deo remota tollitur eius infinitas inten-
siua.

Sol. posse-
rioris.

E Contrareponsionem hanc argumentatur Rada. Primò. Si diuina cognitio ad esse diuinæ essen-
tiæ solum terminata, & nō ad creaturas, non erit perfectissima; Ergò Deus quo ad intel-
lectum non perfectè beatificatur in cognitione suæ essentia absque creaturarum cognitione: at hoc est falsum, & contra August. 5. confes-
sionum dicentē: Beatus est, qui te, & illa nouit (i. cre-
aturas) sed non beator propter illa; Ergò di-
uinæ essentia cognitio ad ipsam præcisè ter-
minata est perfectissima: adeò vt perfe-

Replica.

August.

ctior

Etior intensiue excogitari non possit, licet maior extensiue detur, vt puta eadem cognitio essentia, vt ad creaturas terminata. *Secundo* Infinitum intelligibile intensiue cum intellectu infinito potest, omnibus alijs obiectis per possibile, vel impossibile seclusis, infinitam parere notitiam; sed diuina essentia, etiamsi creatura esset impossibilis in quocunque esse, esset huiusmodi. Ergo. &c. *Tertio*. Isti videntur defectum in diuina essentia constituere: siquidem eam absque creatura vt cognita, ad verbi gignitionem impotentem prædicant. Ergo &c. *Quarto*. Ex minus impossibili non sequitur impossibilius; Sed minus impossibile est, non esse creaturam etiam in esse intelligibili; quam non esse verbum; Ergo sublata omni creatura in quocunque esse per possibile, vel impossibile, adhuc posset esse verbum diuinum in sua essentia; Ergo etiam sublata cognitione creaturæ; quia sublata creatura in esse intelligibili tollitur & eius cognitio; Ergo cognitio solius essentia in se esset sufficiens ad verbi generationem. *Resp. ad 1.* negatur falsitas consequentis. Ad verba Augustini, dico Aug. Ioqui de creaturis cognitis, non autem de cognitione creaturarum; à creaturis enim cognitis nullius pendet videntis beatitudo, sed ab ipso solo Deo & eius essentia, quæ ratio est omnia cognoscendi; A cognitione verò creaturarum in Deo ea ratione pendet non solum Angeli & hominis, sed etiam Dei beatitudo, quod in perfectione visionis clauditur necessario cognitio creaturæ, & multo magis in eius cognitione comprehensiuæ soli Deo propria, vt patet ex supradictis *ex a. 8. q. 12.* *Secundo* dico in cognitione essentia perfecta includi notitiam creaturarum, quæ virtualiter in ea continentur. *Tertio* dico Diuum Augustinum loqui de ratione beandi, quæ est sola essentia visa. *Ad secundum* nego minorem. Seclusis enim à diuina potentia creaturis vt possibilibus, non esset Deus infinitum intelligibile intensiue; nam intelligibilitas Dei ab eius entitate pendet: ideo verò Deus est ens infinitum per essentiam, quia rerum omnium essendi modos continet eminenter & virtualiter, vt æquiuoca causa, quæ sua nobilitate quemuis in ea contentum longe superexcedit effectum. *Ad tertium* negatur assumptum. Ad probationem negatur antecedens; non enim dicimus Dei potentiam pendere à creatura vt cognita: sed docemus Dei essentiam, & eius potentiam non esse perfectam, nisi contineat eminenter creaturas, & consequenter non esse perfectam Dei cognitionem, nisi diuinam essentiam videat, prout ita continet creaturas; nec Deum esse sui visione beatum, nisi fuerit ad creaturas extensa: Quam visionis extensionem benè dixit Cai. in prædicto articulo octauo ad eiusdem intensionem pertinere. *Ad vltimum* negatur minor loquendo de esse intelligibili creaturarum ad intra, & prout in diuina potentia continentur vt possibiles; quamuis enim creaturarum essentia secundum se non sint æqualis necessitatis cum ipso verbo; quatenus tamen in essentia diuina supereminenter continentur vt ab ea producibiles, idem habent esse cum essentia Dei, & eandem in esse, & in cognosci necessitatem. Res enim sub tali esse scilicet diuino sola rei essentia non est, sed est esse rei in esse tali scilicet diuino maxime necessario.

Secundo principaliter sic argumentatur. Actus intellectus diuini prius terminatur ad verbum, quam creaturæ cognoscantur; Ergo non producit ex cognitione creaturarum. Consequentia tenet. Antecedens probatur; quia nostra cogni-

tio prius terminatur ad verbum, quam ad res cognititas; ad hoc enim formatur verbum, vt in ipso res cognititas contemplerur; Ergo ita est in Deo. *Resp.* primò falsum esse antecedens, vt patet ex dictis contra Ferrariensem. Ad probationem negatur consequentia; quoniam verbum nostrum causalitatem habet respectu nostræ cognitionis, nō ita verbum diuinum; alioquin Pater intelligeret verbo genito, & esset sapiens sapientia genita. *Secundo* dico ordinem illum prioritatis nullum esse à parte rei, vt ante diximus, sed ad modum nostræ cognitionis imperfectum pertinere. Et quamuis inter Patrem dicentem, & verbum dictione productum sit ordo à quo alius & qui ab alio, non est tamen verbum dicente posterius instanti naturæ; aut cognitionis, vt supra diximus. Et per hæc soluntur alia quedam eiusdem authoris obiecta.

Tertio sic arguit. Si verbum procederet de cognitione creaturarum, sequeretur, quod creaturæ prius essent, saltem in esse cognito, quam verbum in esse reali; sed consequens est omnino absurdum; Ergo. &c. Consequentia probatur; quia tunc cognitio creaturarum præsupponeretur verbo; Ergo & creatura in esse cognito, nullam esse confq. Ad probationem iam dictum est, nullum esse à parte rei ordinem naturæ aut cognitionis inter creaturarum cognitionem & verbi diuini processionem; immò cum verbum pertineat ad obiectum primum, magis habet vnde prius esse dicatur & intelligi, quam creaturæ. *Secundo* nego absurditatem consequentis: necesse est enim præintelligi notitiam termino per eam productum, quod est verbum.

Contra eandem conclus. argument. Vasquez primo à priori sic. Si creaturæ possibiles præderent modo nostro intelligendi secundum esse intelligibile productionem verbi, eo esset, quod essentia diuina secundum suam rationem haberet realem ordinem & connexionem cum illis: essetque in ea intrinseca quædam perfectio representare creaturas, repræsentare (inquam) secundum formalem rationem relatiuam, quam nomine repræsentationis significamus; Sed hæc nulla est in Deo perfectio, præter illam, quam in se habet Deus, quatenus ad se est absolute; Ergo repræsentatio illa creaturarum non potest ad productionem verbi per se pertinere, sed sola essentia diuina, quatenus ad se absolute est. Minor probatur primò; quia nulla est in Deo relatio realis, hoc est intrinseca, & ex natura rei ad creaturas; igitur essentia diuina ad se absolute sine representatione creaturarum, infinita & perfecta intelligitur. *Secundo*: quia diuina essentia in se & ad se absolute considerata talis est perfectionis, vt etiamsi nihil esset futurum, vel possibile extra illam, eadem esset omnino; posito autem possibili aut futuro, sine vlla mutatione aut perfectione relatiua, quæ adueniat per solā relationem rationis comparatur vt representans & intelligens, Ergo &c. *Et confirmatur*. Quia Deo ablato per impossibile sequitur per locū intrinsecum, nihil extra ipsum esse possibile; contra verò, quocunque alio supposito impossibili, per locum intrinsecum non sequitur ipsum non esse possibile, vt patet. Est igitur Deus absolutus in se ab omni alio. *Resp.* sequelam maioris, quo ad priorem partem nullam esse. Non enim ideo cōcipimus verbum ex creaturarum cognitione procedere; quia essentia realem habeat ordinem & connexionem cum creaturis: Sed quia creaturarum cognitio ad perfectionem pertinet paternæ cognitionis, quæ diuinam essentiam com-

solu.

obi. 3.

sol.

obiectio. 4.

confir.

solu.

obi. 2.

prehendit, vt ante diximus. Nec tamen repræsentatio creaturarum sumpta secundum rationem formalem relatiuam, est in Deo perfectio perti-
nens per se ad verbi productionem: vt enim ostēdimus *supra* q. 12. a. 8. *contr.* non est necesse obie-
ctum cognitum, in quo alia cognoscuntur, esse formaliter relatiuum, aut relatiuē concipi in or-
dine ad rem in eo cognitam: sed potest tam obie-
ctum, quā res in eo cognita sub absoluta ratio-
ne cognosci. Igitur repræsentatio creaturarum
in Deo formaliter & actualiter prior est omni re
spectu ad creaturas, vt fundamentum relatione.
Ad secundam autem probationem minoris qua-
tenus impugnatur hanc responsionem, iam *supra* di-
ximus, quod si nihil esset possibile per actiuam
Dei potentiam, non esset essentia Dei & eius po-
tentia perfectionis infinitæ simpliciter. Vnde fal-
sum est, quod assumitur in secunda parte confir-
mationis eius argumenti siue probationis. Per
quod etiam soluitur sequens argumentum eius-
dem expositoris.

Ad Conf.

Obi. 5.

Solut.

Secundo sic à posteriori. Et si per impossibile vna
aut altera vel etiam omnes creaturæ essent im-
possibiles: non sequeretur per locum intrinsecū,
aut verbum diuinum non producendum aut al-
terius proprietatis & naturæ futurum; Ergo
nullo modo per se pertinet creaturæ ad produ-
ctionem verbi. Probatur sequela: Nam si necessa-
rio pertinerent, sequeretur per locum intrinsecū
non futurum verbum eodem modo; ablatum
enim eo, quod per se spectat ad productionem
alicuius vt tale sit: aut eius productio de medio
tollitur, aut alterius omnino rationis res illa pro-
ducitur. *Resp.* falsum esse id quod assumitur in
argumento, quo ad omnes posibles creaturas,
prout actiua Dei potentia sunt & dicuntur pos-
sibiles, ob sæpè dictam causam; quia scilicet non
potest esse aut concipi Dei virtus infinita, nisi
prout infinita continet factibilia: immo & ipsa ac-
tiua continentia est virtus ipsa Dei infinita.
Ad cuius euidentiā aduerte creaturas possibili-
les tripliciter posse considerari. *Primo* secundum
suas essentias absolute sumptas: & sic abstrahunt
ab omni essendi modo, creato & increato,
& quidditatiue distinguuntur à Deo & eius po-
tentia. *Secundo* possunt considerari secundum il-
lud esse præcisè, quo continentur in Deo, aut e-
ius virtute vel intellectu formaliter: & sic non
distinguuntur ab esse Dei & idem sunt om-
nino quod Deus ipse. Et in hoc sensu verum
est dictum illud Augustini: *Creatura in Deo est
creatrix essentia.* *Tertio* possunt considerari crea-
turæ posibles secundum suas essentias, vt existi-
tes in Deo & eius virtute veluti in causa: aut et-
iam vt existentes in essentia diuina tanquam a-
ctu repræsentante, & in eius intellectu & intelli-
gere vt actu intellectæ: & hoc modo licet quo ad
quidditates præcisè sumptas distinguantur à
Deo, absolute tamen prædicto modo sumptæ, ni-
mirum vt existentes in Deo & per esse diui-
num, sunt idem cum Deo, & ad infinitam illius
perfectionem pertinent. Vt enim in q. 4. latè di-
ximus, ens tantum simpliciter dicitur id quod
est existens: & consequenter id quod existit esse
diuino & increato formaliter Deus est realiter
formaliter & absolute. Et in hoc etiam sensu
verum est & magis propriè dictum, creaturam in
Deo esse creatricem essentiam: & eius cog-
nitionem ad comprehensionem essentiæ per-
tinere, vt sæpè diximus. Nam esse increatum
præcisè, quo creaturæ existunt in Deo, non po-
test vllō modo dici creatura: at res in Deo exis-
tens per esse diuinum creatura dici potest vt

Naz. in 1. part. D. Tho. tom. 2.

A possibilis fieri sub esse creato. Et contra responsi-
hanc sic explicatam, non militat argumenta
Vsq. quibus quædam aliorum responsiones im-
pugnat. Nam facta illa suppositione impossibili,
sequitur manifestè per locum intrinsecū vtra-
que pars contradictionis; nam, vt diximus, crea-
turæ prædicto modo sumptæ, clauduntur intimè
in infinita perfectione diuini esse: & consequen-
ter earum cognitio ad comprehensionem perti-
net essentiæ diuinæ.

Contra eandem conclus. argum. Pefantius. *Pri-* *Obi. 6.*
mo. Productio verbi est formaliter communica-
tio essentiæ: Sed essentia Dei non est intellectio
creaturarum; Ergo verbum Dei non procedit
ex intellectu creaturarum. *Resp.* falsam esse *Solut.*

B minorem loquendo de essentia Dei perfectè
sumpta, prout includit attributa & perfectiones
omnes formaliter in Deo existentes.

Secundo. In priori quodam intelligitur deitas, *Obi. 7.*
cui aduenit intellectio creaturarum tanquā per-
fectio secunda; Ergo per solam deitatis intel-
lectionem verbum diuinum procedit vt Deus si-
milis Patri in natura; intellectio verò creatura-
rum solum ad illum se habet vt perfectio, quem-
admodum se habet ad Patrem. *Resp.* falsum esse *Solut.*
antecedens, loquendo de deitate secundum per-
fectam & integram eius rationem.

CONTRA quartam conclus. argum. Val. S. Tho. *Cont. 4. cōc.*
in hoc art. & *infra* q. 37. a. 2. ad 3. fateatur verbum *Obiect. 1.*
procedere ex qualibet cognitione creaturarum,
vbi sic ait: *Sicut Pater dicit se & omnem creaturam
verbo quod genuit, in quantum verbum genitum suffi-*
cienter repræsentat Patrem, & omnem creaturam: ita
diligit se, & omnem creaturam Spiritu sancto, in quan-
tum Spiritus sanctus procedit vt amor bonitatis primæ,
secundum quam Pater amat se, & omnem creaturam.

Respondetur. D. Tho. vtrobique loqui de sci-
entia naturali, quæ est creaturarum, quatenus tā-
tum posibles sunt: hic enim ait verbum esse
creaturarum expressiuum & factiuum: dicitur
autem factiuum ad factibile: faciens verò ad id
quod fit. In q. autem 37. dein profert iudicium
de processione verbi, & de processione Spiritus
S. quem in eiusdem loci expositione ostendimus
non procedere ex amore libero creaturarum. Se-
cundo dico, verbo & Spiritui sancto communi-
cari non tantum ea quæ præcedunt: sed etiam ea
quæ sequuntur processiones eorum; vt supra de-
clarauimus.

Contra eandem conclusionem sic arguunt qui-
dam. Sine scientia libera non comprehenditur
essentia & intellectus; Ergo, &c. Antec. probatur
quia licet per scientiam naturalem cognoscantur
futura possibiliter vel sub conditione vel
quasi in actu signato: non tamen omnibus mo-
dis; Ergo, &c. *Resp.* falsum esse antecedens. Ad pro-
bationem negatur consequentia; quia cognosci
omnibus modis cōtingit dupliciter. Vno modo
ex parte cognoscentis vt cognoscens est, & co-
gniti vt cognitum est formaliter & per se. Alio
modo ex parte cogniti materialiter & per acci-
dens. Dico igitur quod res posibles ante actua-
lem existentiam, & ante omne decretum diuinæ
voluntatis sunt à Deo cognitæ omnibus modis se
tenentibus ex parte cognoscentis Dei vt cogno-
scens est & ipsarum rerum possibilem, vt co-
gnitæ sunt formaliter & per se, id est quod omnē
modum & perfectionem diuinæ cognitionis, &
quo ad omnem quidditatem & modum natura-
lem rebus ipsis conuenientem, qualis est etiam a-
ptitudo ad existentiam: cuius aptitudinis notitia
cognitionem exigit existentia in actu signato, &
exercitij etiam existentia in actu signato: Quod

Obi. 2.

Q

au-

autem actus res existant, rebus quidem ipsis efficiendi nouitatem adiungit: at diuinæ cognitioni nulla fit perfectionis accessio, quæ res omnes secundum omnem earum conditionem & modum illis per se, vt cognoscibiles sunt, conuenientem attingit. Non enim maior aut diuersa per se & formaliter est rei existentis in actu exercito cognoscibilitas aut actualitas, quàm sit eiusdem actualitas & cognoscibilitas vt existentis in actu signato, sed eadem omnino. Nam additum exercitium etiam ipsum in actu signato supponitur cognitum secundum omnem rationem & modum suæ actualitatis. Igitur actu existere merè per accidens se habet ad perfectè cognosci, præsertim ab eo intellectu, cuius cognitio non pendet à rebus: sed è contra res per eius cognitionem producuntur.

Cont. 5. cōcl.
obi.

CONTRA quintam conclus. argum. Ferrar. Apud S. Th. verbum ponitur in intellectu ad hoc vt intellectus in rem intellectam feratur; ergo non est prius ipsum intelligere, vt ad rem intellectam terminatur, quàm sit verbi productio. Probatur antecedens, quia per verbum fit res intellecta in actu completo, quantum ad esse intelligibile & obiectum. Conseq. verò probatur, quia alioquin nulla esset necessitas ponendi verbum propter intellectiōem, sed è contrariò prius oportet intelligere actum intelligendi producere verbum, quàm terminari ad rem intellectam vt in se est, tanquam vltimate terminans intellectiōem. Resp. anteced. verum esse de verbo creato, non autem de verbo increato personaliter dicto, quod à Patre producit: non propter intelligendi necessitatem, sed propter infinitam naturæ diuinæ fecunditatem. Videnda sunt quæ supra diximus q. 27. a. 1. de ordine verbi & intelligere.

Galatio.

CONTRA reliquas concl. militat diuersa argumenta respectiue ex supradictis, nec alia vidi à quoquam fortiora produci.

SECUNDA CONTROVERSID.

An nomine verbi diuini importetur respectus ad creaturam ratione proprietatis personalis vel ratione naturæ?

Sententia
Dilectum.

REFERT Capr. in 1. dist. 21. q. 2. a. 2. contra 3. concl. opinionem Aur. dicentis verbum importare respectum ad creaturas ratione suæ proprietatis personalis.

Scotus in 1. dist. 27. q. 3. & quol. q. 8. a. 3. cuius sententiam refert & sequitur Rada controu. 12. a. 3. tria dicit. Primum: Nullus respectus ad creaturas potest per se includi in proprietate constitutiva verbi. Secundum: Si nomine verbi importaretur primò respectus realis ad Patrem dicentem & respectus ad creaturam dictam, non significaret aliquid per se vnum. Tertium: Nomen verbum primò & per se ac formaliter importat respectum ad Patrem dicentem: connotat tamen respectum ad creaturam declarantis ad declaratum.

Vasq. hic dist. 14. a. 2. ait relationem ad creaturas verbo conuenire, non ratione solius essentiae, neque ratione solius proprietatis, sed ratione vtriusque simul.

D. Tho. in 1. dist. 27. q. 2. a. 3. videtur affirmare verbum non semper dicere respectum ad creaturas. Hic verò ad primum docet in nomine verbi importari respectum ad creaturas, non quoad relationem personalem sed quo ad essentiam in eius significatione clausam. Quam sententiam se-

quantur communiter expositores Thomista per hoc a.

AD Cuius euidentiam sciendum est primò ex D. Tho. in 1. dist. 27. q. 2. a. 3. diuinam essentiam & Deum ipsum esse in se rem quandam, & esse similitudinem siue speciem rerum, omnium repræsentatiuam, ac proinde diuinum intellectum posse dupliciter diuinam essentiam contemplari: Vno modo absolute quatenus res quædam est: Alio modo quatenus similitudo est rerum omnium siue species vniuersa repræsentans. Et quâvis hic vnus interueniat diuinæ mentis actus simplicissimus: in duplicem tamen prædictum modum siue rationem nostrā conceptione distinguitur. Cum itaque diuinum verbum ex intellectu Patris media intellectuione procedat, cōcipitur & ipsum à nobis dupliciter, vt ait S. D. Vno modo prout consequitur actum intellectus diuini quatenus absolute seipsum intuetur: & sic verbum absolute dicitur in diuinis sine respectu ad creaturam, siue essentialiter siue personaliter dicatur: Alio modo concipitur à nobis verbum Dei prout consequitur intuitum diuini intellectus, quatenus conuertitur supra se, prout est similitudo omnium rerum & exemplar: & hoc modo intelligitur in verbo respectus ad creaturas duplex, scilicet expressiui & operatiui, vt explicatur in textu præsentis art.

Resolutio
Verbum di-
uinum secū-
dum propriā
sui rationē
cōcipit sum-
mam, non ta-
men ex pro-
prietate per
se aliā dicit-
ur ad creatu-
ras.

Vt autem dictorum hic & in 1. appareat consonantia, distinguendum est cum Sylu. super hoc a. & Ferrar. in 4. cont. gent. c. 13. posse nos de nomine verbi diuini loqui dupliciter. Vno modo quoad integrum siue perfectum & totale eius significatum; & hoc modo vtramque prædictam considerationem complectitur, & consequenter importat respectum ad creaturas, vt hic affirmat S. D. Alio modo quoad partialem rationem siue acceptionem significati ipsius verbi, quatenus si per actum intellectus diuini procedit secundum eam rationem, qua suam essentiam præcisè contemplatur & seipsum dicit: & hoc modo nullum respectum dicit ad creaturas, vt in 1. sent. dicitur, sicut etiam nomen diuinæ scientiæ secundum suum totale significatum respectum connotat ad creaturas; quia Deus sua scientia seipsum cognoscit & creaturas. At secundum partialem eius rationem, quatenus scilicet seipsum sua scientia Deus præcisè cognoscit, nullum dicit aut connotat respectum ad creaturas. Posset secundo dici in nomine verbi diuini nullum importari primò & per se respectum ad creaturas, sed secundariò tantum siue consequenter & quasi per accidens, vt affirmat S. Tho. de verit. q. 4. a. 5. vt inferius ostendemus.

Concordia
dicta D. Th.

Secundò obseruandum est cum Cai. aliud esse dicere verbum secundum propriam rationem referri ad creaturas: & verbum ex proprietate personali referri ad creaturas. Nam prima propositio vera est: quia verbum in propria sua ratione claudit non solum relationem personalem, qua refertur ad Patrem dicentem, sed etiam essentialē cognitionem, ex qua habet vt refertur ad omnia, quæ verbo sunt dicta & expressa, & per verbum sunt facienda. Procedit enim in Deo verbum vt expressa similitudo & exemplar eorum omnium, quæ per suam scientiam Deus intelligit: & consequenter necesse est, vt relatione rationis intelligatur à nobis referri ad creaturas, vt verbo dictas & exemplatas; hoc autem ratio ad verbo conuenit ex vi suæ processionis: Atque inde quauis scientia & cognitio & relatio consequens sint omnibus diuinis personis communia: habere tamen in se notitiam per modum expressi.

Cui eadem
ratio ad
creaturas
non conue-
nit. Pater
et Spiritus